

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра трудових ресурсів та підприємництва

06-05-156М

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять та самостійного вивчення дисципліни
«Аналіз економічної діяльності»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітніми програмами «Бізнес-аналітика», «Управління
персоналом і економіка праці» спеціальності 051 «Економіка»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою
з якості ННІЕМ
Протокол №11 від 27.03.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні рекомендації до практичних занять та самостійного вивчення дисципліни «Аналіз економічної діяльності» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітніми програмами «Бізнес-аналітика», «Управління персоналом і економіка праці» спеціальності 051 «Економіка» денної та заочної форм навчання. [Електронне видання] / Кроль В. В. – Рівне : НУВГП, 2024. – 45 с.

Укладач: Кроль В. В., доктор філософії зі спеціальності «Економіка», доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва.

Відповідальний за випуск: Міщук Г. Ю., д.е.н., професор, завідувач кафедри трудових ресурсів і підприємництва.

Керівники груп забезпечення освітніх програм:

051 «Економіка», ОП «Бізнес-аналітика» - Рощик І. А., к.е.н., доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва;

051 «Економіка», ОП «Управління персоналом і економіка праці» - Юрчик Г. М., к.е.н., доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва

© В. В. Кроль, 2024

© НУВГП, 2024

ЗМІСТ

Передмова	4
Тематика практичних занять	5
Література	36
Додатки	37

ПЕРЕДМОВА

Ефективність діяльності організацій напряму пов'язана з якістю прийнятих управлінських рішень, науковою основою яких є економічний аналіз.

Знання сучасних методів аналізу економічної діяльності підприємства дозволяє розробляти ефективну стратегію і тактику його функціонування, виявляти невикористані резерви підвищення ефективності виробництва і реалізовувати їх у практичній діяльності.

Сучасний керівник і фахівець будь-якого рівня повинні мати достатні знання, щоб об'єктивно оцінювати результати діяльності організації, враховувати вплив різних чинників на ефективність бізнесу, планувати і раціонально організувати діяльність підприємства. Тому вони повинні добре володіти сучасними методами економічних досліджень, методиками аналізу економічної діяльності, використання яких передбачає глибоку обізнаність з класичними методами та процедурами аналітичних досліджень. Відповідні аналітичні знання та навички є необхідною складовою забезпечення оптимальних умов та результатів діяльності організацій в умовах ризику і невизначеності, що й зумовлює потребу вивчення дисципліни «Аналіз економічної діяльності».

Дисципліна «Аналіз економічної діяльності» є складовою професійної підготовки бакалаврів спеціальності 051 «Економіка» за освітньо-професійними програмами «Бізнес-аналітика» та «Управління персоналом і економіка праці».

Метою вивчення дисципліни «Аналіз економічної діяльності та бізнес-середовища організації» є засвоєння студентами теоретичних знань та практичних навичок економічного аналізу та пошук можливостей оперативного реагування на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі організації у процесі досягнення бізнес-цілей.

Основними завданнями навчальної дисципліни є оволодіння методикою та інструментарієм аналізу економічної діяльності та бізнес-середовища організації задля обґрунтування проектів оптимальних управлінських рішень.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
Змістовий модуль 1
«Управлінський аналіз діяльності підприємства»

Тема 1. «Методика факторного аналізу економічної діяльності»

Питання для обговорення:

1. Використання в економічному аналізі методів детермінованого та стохастичного факторного аналізу.
2. Алгоритм факторного аналізу, види факторних моделей.
3. Основні прийоми детермінованого аналізу: спосіб ланцюгових підстановок, абсолютних та відносних різниць, індексний, інтегральний методи, метод логарифмування.
4. Особливості застосування прийомів елімінування.

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Метод, який використовується для аналізу ймовірного зв'язку факторів та результативного показника – це метод:
 - A. стохастичного факторного аналізу
 - B. групування
 - C. детермінованого факторного аналізу
 - D. рядів динаміки
 - E. елімінування
2. Модель, в якій зв'язок факторів описаний через операції ділення та додавання, називається:
 - A. адитивною
 - B. мультиплікативною
 - C. кратною
 - D. змішаною
 - E. стохастичною
3. Модель, в якій фактори подані у вигляді частки від ділення, називається:
 - A. кратною
 - B. мультиплікативною
 - C. адитивною
 - D. змішаною
 - E. стохастичною
4. Модель, в якій фактори подані у вигляді добутку, називається:

- A. адитивною
 - B. мультиплікативною
 - C. кратною
 - D. змішаною
 - E. стохастичною
5. При застосуванні методів елімінування рекомендовано розміщувати у моделі спочатку _____ фактори:
- A. кількісні
 - B. якісні
 - C. інтенсивні
 - D. нижчих порядків дії
 - E. відносні

Питання для контролю рівня знань:

1. За якими ознаками відбувається поділ факторів на кількісні та якісні, прості та складні?
2. Які види факторних моделей вам відомі?
3. Яким чином визначити наявність резерву згідно отриманих результатів факторного аналізу?
4. В чому різниця між явними та прихованими резервами?
5. В чому полягає сутність кореляційно-регресійного аналізу? Які вимоги ставляться до відбору факторів та побудови моделі?
6. В чому полягає особливість застосування стохастичного факторного аналізу на відміну від детермінованого? В яких випадках варто застосовувати той чи інший метод економічного аналізу?
7. В чому полягає суть методу елімінування?
8. Які методи факторного аналізу відносяться до прийомів елімінування.
9. В чому суть індексного методу? Для яких видів факторних моделей він застосовується?
10. В чому суть методу ланцюгових підстановок? Які існують правила щодо його використання?
11. В чому суть методу абсолютних різниць? Для яких видів факторних моделей він застосовується?
12. В чому суть методу відносних різниць? Для яких видів факторних моделей він застосовується?

Завдання для розв'язування:

1. Визначити в кожній групі результативні і факторні показники за характером їх зв'язку:
 - ✓ Випуск продукції, чисельність персоналу, продуктивність праці.
 - ✓ Продуктивність праці, рівень техніки, технології, механізації виробництва, відпрацьований час.
 - ✓ Ритмічність поставок, ритмічність випуску продукції.

2. Виділити кількісні і якісні показники: середньорічна вартість основних фондів, чисельність працюючих, собівартість одиниці продукції, собівартість випуску, норма витрат на одиницю продукції, втрати робочого часу, фондівіддача, рентабельність.

3. Визначити комплексний резерв зростання обсягу випуску продукції, якщо відомо, що в результаті факторного аналізу виявлено наступні резерви:

- за рахунок покращення використання основних засобів – 900 грн.
- за рахунок зростання продуктивності праці – 400 грн.

4. Визначити потенційний обсяг випуску продукції на підприємстві за умови залучення явних резервів, якщо відомо, що в результаті розрахунків впливу факторів на обсяг випуску продукції при значенні базового періоду на рівні 400 тис. грн. встановлено вплив факторів вартості основних засобів із значенням (+30) тис. грн., а продуктивності основних засобів (-20) тис. грн.

5. Зробити розрахунки впливу факторів за допомогою відомих методів елімінування. Зробити відповідні висновки.

Показники	Ум. Познач	План	Факт	Абс. відх.	% вик. плану	Відх.,%
Чисельність робітників, ос.	Ч	38	33			
Продуктивність праці, тис. грн.	СВ	1700	1800			
Випуск продукції (за рік)	ВП	64600	59400			

Тема 2. « Аналіз праці в організації»

Питання для обговорення:

1. Аналіз забезпеченості підприємства персоналом.
2. Аналіз продуктивності праці.
3. Аналіз використання фонду оплати праці.
4. Аналіз впливу трудових чинників на обсяг виробленої продукції.

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Відношення чисельності звільнених працівників до середньоспискової чисельності персоналу - це:
 - A. коефіцієнт загального обороту кадрів
 - B. коефіцієнт обороту кадрів зі звільнення
 - C. коефіцієнт плинності кадрів
 - D. коефіцієнт обороту кадрів з прийому
 - E. скорочення персоналу
2. Відношення чисельності працівників, які протягом звітного періоду незмінно перебували у списковому складі підприємства до середньоспискової чисельності працівників – це:
 - A. коефіцієнт плинності персоналу
 - B. коефіцієнт обороту персоналу
 - C. коефіцієнт необхідного обороту
 - D. коефіцієнт зайвого обороту
 - E. коефіцієнт стабільності кадрів
3. В результаті аналізу виявлено, що коефіцієнт обороту персоналу зі звільнення становить 0,2, а коефіцієнт плинності - 0,15. За цих умов загальний оборот персоналу становить:
 - A. 0,15
 - B. 0,05
 - C. 0,2
 - D. 0,35
 - E. 0,25
4. В результаті аналізу виявлено, що коефіцієнт обороту персоналу зі звільнення становить 0,4, а коефіцієнт обороту з прийому 0,25, це означає, що:
 - A. підприємство застосовує двозмінний режим роботи
 - B. відбулось збільшення чисельності персоналу
 - C. чисельність персоналу є стабільною
 - D. створені нові робочі місця

Е. на підприємстві зменшилась чисельність персоналу

5. В результаті зменшення кількості відпрацьованих днів на підприємстві на 3 дні за рік встановлено зменшення обсягу випуску продукції у сумі 80 тис. грн. Такий розрахунок свідчить про:

А. наявність резервів зростання випуску продукції, якщо кількість відпрацьованих днів зростає на 3 дні

В. наявність резервів зростання випуску продукції, якщо кількість відпрацьованих днів ще зменшиться на 3 дні

С. відсутність резервів

Д. зменшення кількості працівників підприємства

Е. зменшення рентабельності продукції

Питання для контролю рівня знань:

1. Виконання яких завдань передбачає аналіз праці на підприємстві?

2. Назвіть основні джерела інформації для аналізу праці в організації.

3. Які основні облікові показники використовуються для аналізу персоналу?

4. За якими напрямками здійснюється аналіз організації праці на підприємстві?

5. Назвіть узагальнюючі та часткові показники продуктивності праці.

6. На основі якого показника можна зробити висновок про ефективність праці та організації оплати праці на підприємстві? Яким чином?

Завдання для розв'язування:

1. Здійснити аналіз показників механічного руху персоналу ПрАТ «Рівнеобленерго». Зробити відповідні висновки.

Таблиця 1

Показники механічного руху персоналу ПрАТ
«Рівнеобленерго»

№ п/п	Показники	Роки			Темп зрост.
		2020	2021	2022	22/20
1	Середньооблікова чисельність працівників, осіб	1755	1799	1749	
2	Прийнято на роботу, осіб	192	117	173	

Продовження табл. 1

3	Звільнено усього, осіб	103	133	152	
	в т. ч. з причин плинності кадрів, осіб	77	100	110	
4	Чисельність постійної частини персоналу, осіб	1676	1735	1700	
5	Коефіцієнт обороту з прийому				
6	Коефіцієнт обороту зі звільнення				
7	Коефіцієнт загального обороту				
8	Коефіцієнту постійності / сталості кадрового складу				
9	Коефіцієнт плинності кадрів				
10	Коефіцієнту заміщення персоналу				

2. Здійснити аналіз продуктивності праці на ПрАТ «Рівнеобленерго», розрахувавши середньорічну, середньоденну та середньогодинну продуктивність праці одного працівника. Здійснити факторний аналіз показника середньоденної або середньогодинної продуктивності за допомогою самостійно обраного методу елімінування. Зробити відповідні висновки.

Таблиця 2

Показники продуктивності праці в ПрАТ «Рівнеобленерго»

Показники	Роки			Темп зрост	Темп зрост
	2020	2021	2022	2022/ 2020, %	2022/ 2021, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	1428983	1904258	1938600		
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	1755	1799	1749		
Середньорічна продуктивність праці одного працівника, тис.грн/особу					

Кількість робочих днів	251	250	257		
Норма тривалості робочого часу в годинах	2002	1994	2054		
Середньоденна продуктивність праці одного працівника, грн./день					
Середньогодинна продуктивність праці одного працівника, грн./год					

3. Здійснити аналіз динаміки та структури фонду оплати праці ПрАТ «Рівнеобленерго». Зробити відповідні висновки.

Таблиця 3

Динаміка та структура фонду оплати праці ПрАТ «Рівнеобленерго»

Назва показників	Роки			Темп прир., %	Темп прир., %
	2020	2021	2022	22/20	22/21
Фонд оплати праці штатних працівників, усього	318561,9	342306,7	310200,6		
1. Фонд основної заробітної плати	199624,2	213426,1	191190,5		
2. Фонд додаткової заробітної плати	91480,6	107827,5	104535,7		
- надбавки та доплати до тарифних ставок та посадових окладів	19131	21295	19853,6		
- премії та винагороди, що носять систематичний характер	40636,4	54645,1	41966,6		
- виплати, пов'язані з індексацією заробітної плати	246,1	249,1	33,2		
3. Заохочувальні та	27457,1	21053,1	14474,4		

компенсаційні виплати					
Оплата за невідпрацьований робочий час (із ФДЗП та ЗКВ)	31467,1	31638,3	42682,3		

4. Здійснити аналіз співвідношення темпів зростання продуктивності праці порівняно з темпами зростання заробітної плати ПрАТ «Рівнеобленерго» на основі вихідних даних таблиці 4. Зробити відповідні висновки.

Таблиця 4

Співвідношення темпів зростання продуктивності праці та середньої заробітної плати персоналу підприємства

№ п/п	Назва показника	Одиниці виміру	Роки		
			2020	2021	2022
1	Середньорічна продуктивність праці одного працівника, тис.грн./особу	тис.грн.	814,24	1058,51	1108,40
2	Середня заробітна плата одного працівника, тис. грн.	тис.грн.	15,126	15,856	14,780
3	Темп зростання продуктивності праці	-	-		
4	Темп зростання середньої заробітної плати	-	-		
5	Коефіцієнт випередження	-	-		

5. Дослідити вплив факторів середньої тривалості займання керівних посад однією людиною, реального темпу зростання заробітної плати, відношення середньої заробітної плати в банку до середньої заробітної плати в Україні за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Для цього побудуйте трьох факторну лінійну модель та проведіть відповідну оцінку її адекватності за допомогою пакету «Аналіз даних» MS Excel. Вихідні дані наведено в таблиці 5.

Таблиця 5

Вихідні дані для побудови кореляційно-регресійної моделі

Рік	Середня тривалість займання керівних посад однією людиною	Реальний темп зростання заробітної плати, %	Відношення середньої ЗП в банку до середньої ЗП в Україні, %	Коефіцієнт плинності, %
2011	6,8	4,51	105,45	12,8
2012	7,2	12,66	107,68	13,2
2013	7,7	10,01	109,96	13,6
2014	8,5	-6,10	101,16	16,3
2015	8,9	-6,82	95,78	17,8
2016	7,9	1,99	102,32	13,2
2017	8,3	-1,08	93,53	14,3
2018	8	0,28	90,12	13,9
2019	8,2	7,31	85,68	14,6
2020	8,5	11,64	88,42	14,2

6. У таблиці 6 представлені дані роботи підприємства за 2021-2022 роки.: y - рентабельність підприємства (відношення прибутку до суми вкладено- го капіталу), x - середньомісячна заробітна плата одного робітника (у порівняльній оцінці, з урахуванням коефіцієнту інфляції).

Визначити залежність прибутку від рівня оплати праці робітників за допомогою кореляційного аналізу.

Таблиця 6

Вихідні дані для побудови кореляційно-регресійної моделі

Рік, місяць	Середньомісячна заробітна плата одного робітника, грош.од.	Рентабельність підприємства, %
31.01.21	188	4,5
28.02.21	181	3,8
31.03.21	190	4,1
30.04.21	182	4,2
31.05.21	166	3
30.06.21	170	3,3

Продовження табл.6

31.07.21	161	3,2
31.08.21	175	3,7
30.09.21	181	4,1
31.10.21	187	4,4
30.11.21	181	4
31.12.21	202	4,7
31.01.22	190	5
28.02.22	181	4,3
31.03.22	185	4,4
30.04.22	177	3,6
31.05.22	164	2,5
30.06.22	147	2,2
31.07.22	162	3
31.08.22	170	3,4
30.09.22	190	4
31.10.22	196	4,6
30.11.22	185	4,3
31.12.22	192	4,1

Тема 3. «Аналіз необоротних активів підприємства»

Питання для обговорення:

1. Завдання та джерела інформації для аналізу використання основних засобів.
2. Аналіз забезпеченості підприємства основними засобами.
3. Аналіз ефективності використання основних засобів.
4. Аналіз нематеріальних активів підприємства.

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Шляхом множення фондівдачі основних засобів на фондоозброєність їх праці можна отримати факторну модель аналізу:
 - A. виробітку працівників
 - B. фонду оплати праці
 - C. фонду робочого часу
 - D. середньооблікової кількості працівників
 - E. середньої вартості основних засобів підприємства

1. Який з показників технічного стану основних засобів можна розрахувати, віднявши від 1,0 значення коефіцієнта зносу основних засобів:

- A. коефіцієнт надходження
- B. коефіцієнт вибуття
- C. коефіцієнт придатності
- D. коефіцієнт оновлення
- E. вартість на початок періоду

2. Різниця первісної вартості основних засобів та нарахованого зносу - це:

- A. коефіцієнт зносу
- B. залишкова вартість
- C. вартість на кінець періоду
- D. оновлення основних засобів
- E. вибуття основних засобів

4. Продуктивність основних засобів (фондовіддача) є фактором:

- A. якісним
- B. кількісним
- C. екстенсивним
- D. стохастичним
- E. прямим

5. Яким має бути коефіцієнт надходження основних засобів в експлуатацію для висновків про зростання виробничих потужностей підприємства?

- A. меншим за коефіцієнт вибуття
- B. дорівнювати коефіцієнту зносу
- C. зв'язку між такими показниками немає
- D. більшим за коефіцієнт вибуття
- E. повинен дорівнювати коефіцієнту вибуття

Питання для контролю рівня знань:

1. Якими джерелами інформації необхідно користуватися при аналізі забезпеченості та використання основних засобів?

2. За допомогою яких показників надається характеристика стану та руху основних засобів?

3. Які показники характеризують забезпеченість підприємства основними засобами та як вони розраховуються?

Завдання для розв'язування:

1. За наведеними в таблиці даними, провести аналіз стану та ефективності використання основних засобів підприємства, зробити відповідні висновки.

	Показник	2018	2019	2020
1	Основні засоби (вартість на кінець року)	820663	985363	1488364
2	Первісна вартість	2048658	1173021	1499432
3	Знос	1227995	187653	11068
4	Обсяг виробленої продукції	2477797	1671842	2437243
5	Чистий прибуток	512897	124875	315329
6	Середня чисельність працівників	1026	1003	974

2. Використовуючи доступну публічну річну регульовану інформацію щодо діяльності ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» <https://radymo.ua/wp-content/uploads/finance/audyt2022.pdf> провести аналіз стану та ефективності використання основних засобів та нематеріальних активів підприємства протягом 2017-2020 рр. Зробити відповідні висновки.

Тема 4. «Аналіз матеріальних ресурсів підприємства»

Питання для обговорення:

1. Завдання та інформаційна база економічного аналізу матеріальних ресурсів.

2. Аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами.

3. Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів.

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Сировина, комплектуючі вироби, паливо, запчастини належать до:

А) основних засобів

Б) матеріальних ресурсів

- В) постійних пасивів
- Г) нематеріальних активів
- Д) високоліквідних активів

2. Якщо значення матеріаловіддачі становить 1,5 грн./грн., це означає, що на виробництво 1,5 грн. продукції спожито ___ грн. матеріальних ресурсів:

- А) 1,5
- Б) 0,5
- В) 2,5
- Г) 3,5
- Д) 1,0

3. Якщо значення матеріалоємності продукції становить 0,7 грн./грн., це означає, що з використанням 70 копійок вартості матеріалів створено ___ грн. продукції:

- А) 1,7
- Б) 0,7
- В) 0,3
- Г) 0,4
- Д) 1,0

4. Матеріаловіддача є фактором:

- А) якісним
- Б) стохастичним
- В) кількісним
- Г) екстенсивним
- Д) прямим

5. При зниженні матеріалоємності продукції можна робити висновки про:

- А) подорожчання сировини
- Б) удосконалення використання матеріальних витрат
- В) зниження обсягів реалізації продукції
- Г) збільшення собівартості
- Д) зниження прибутку.

Питання для контролю рівня знань:

1. Що включають до матеріальних ресурсів?
2. Які основні завдання включаються до аналізу матеріальних ресурсів?
3. Які показники використовуються для аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів?

4. На основі якої факторної моделі можна здійснити аналіз матеріалоемності? За рахунок яких факторів?

Завдання для розв'язування:

1. Планувалось при матеріальних витратах на виробництво та реалізацію продукції у сумі 600 тис. грн. досягнути обсягу виробництва та реалізації продукції 1 млн. грн. Фактично зафіксовано зростання обсягу реалізації продукції до 1,2 млн.грн. при незмінному рівні матеріальних витрат. Розрахуйте планове та фактичне значення показника матеріалоемності продукції та резерви його зменшення.

2. Використовуючи вихідні дані таблиці оцінити забезпеченість потреби матеріальних ресурсів договорами і фактичне їх виконання. Зробити висновки. Для виконання завдання рекомендується використати наступну аналітичну таблицю:

Матеріали	Планова потреба, т	Укладено договорів, т	Забезпеченість потреби договорами, %	Надійшло від постачальників, т	Виконання договорів, %
А	47000	44700		41900	
Б	4490	4365		4432	
В	1200	1050		990	

3. Використовуючи вихідні дані розрахувати показники матеріаловіддачі та вплив їх зміни на обсяги виконаних робіт. Зробити висновки.

Показники	За попередній період	За звітний період	Відхилення (+,-)
1.Вартість матеріальних витрат, тис. грн.	18960	19076	
2.Матеріаловіддача, грн.			
3.Обсяги виконаних робіт, тис. грн.	24000	25100	
в т. ч. за рахунок змін:			
а) матеріаловіддачі			
б) матеріальних витрат			

5. Використовуючи вихідні дані таблиці визначити матеріаловіддачу і матеріаломісткість товарної продукції, абсолютне і відносне відхилення. Розрахувати вплив на зміну обсягу виробництва зміни матеріаловіддачі. Зробити висновки.

Показники	Минулий рік	Звітний рік	
		План	Факт
1.Вартість продукції,тис.грн	24000	25000	25100
2.Матеріальні витрати,тис.грн	18960	19250	19076
3.Матеріалоємність продукції,грн.			
4.Матеріаловіддача,грн			

Тема 5. «Аналіз витрат підприємства на виробництво продукції (робіт, послуг)»

Питання для обговорення

1. Завдання та інформаційна база аналізу.
2. Аналіз витрат діяльності підприємства.
3. Аналіз операційних витрат діяльності.

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Однорідні види витрат називають:
 - А) економічними елементами витрат
 - Б) статтями калькуляції
 - В) умовно-постійними витратами
 - Г) умовно-змінними витратами
 - Д) непрямими витратами
2. Витрати, які включаються до вартості конкретного виду продукції відповідно до визначеної бази і, як правило, є комплексними статтями калькуляції, називаються:

- А) прямими
- Б) непрямими
- В) матеріальними
- Г) умовно-змінними
- Д) витратами на оплату праці

3. Яку з норм витрат матеріалів можна зменшити задля економії собівартості продукції шляхом удосконалення технологічного процесу виробництва:

- А) максимальні витрати
- Б) технологічні витрати
- В) чисті витрати
- Г) організаційно-господарські витрати
- Д) маркетингові витрати

4. В розрахунку на весь обсяг продукції умовно постійні витрати:

- А) зменшуються пропорційно до зростання обсягу
- Б) збільшуються пропорційно до зростання обсягу
- В) залишаються незмінними
- Г) завжди дорівнюють умовно змінним витратам
- Д) повинні бути більшими за умовно змінні витрати

5. В розрахунку на весь обсяг продукції умовно змінні витрати:

- А) зменшуються пропорційно до зростання обсягу
- Б) збільшуються пропорційно до зростання обсягу
- В) залишаються незмінними
- Г) завжди дорівнюють умовно постійним витратам
- Д) повинні бути меншими за умовно постійні витрати

Питання для контролю рівня знань:

1. За якими ознаками здійснюється класифікація витрат?
2. Розкрийте зміст поняття “маржинальний доход”.
3. Які джерела інформації використовуються для аналізу витрат?
4. Назвіть складові економічних елементів витрат.
5. На основі яких факторних моделей можна здійснити аналіз витрат на одну гривню товарної продукції?

Завдання для розв’язування:

1. Визначте та проаналізуйте показник витрат на одну гривню товарної продукції на підприємстві у 2019-2020 роках за наступними вихідними даними:

№ з/п	Елементи витрат у структурі собівартості продукції	Роки	
		2019	2020
1	Матеріальні витрати, тис. грн.	227,09	231,77
2	Витрати на оплату праці, тис. грн.	158,98	162,22
3	Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	60,55	61,78
4	Амортизація, тис. грн.	113,54	115,85
5	Інші витрати, тис. грн.	196,92	200,95
6	Обсяг випуску товарної продукції, тис. шт.	938,59	965,52

2. Визначте комплексний резерв зниження витрат підприємства, якщо вплив факторів є таким: матеріальні витрати (+11 тис.грн), оплата праці (- 40 тис.грн.), відрахування на соціальні заходи (-9 тис.грн.), амортизація (- 3 тис.грн.), інші витрати (+4 тис.грн.).

3. Визначте коефіцієнт ритмічності виробництва, якщо плановим завданням на квартал було заплановано виробництво продукції рівномірними партіями по 100 одиниць на місяць, але працівники підприємства тільки перший місяць виконали план без змін, а в другому вироблено продукції обсягом 70 одиниць, що компенсовано перевиконанням плану у третьому місяці (обсягом 130 одиниць).

4. ФОП Миколайчук М.М. підписав контракт за умов франчайзингу на виготовлення та продаж продукції «Щасливий малюк». За умовами контракту, щорічна фіксована сума роялті встановлена на рівні 20 тис. грн., змінні роялті становлять 5% від доходу з кожної одиниці. Підприємець винаймає приміщення, орендна плата за яке становить 60 тис. грн на рік. Витрати на рекламу становлять 50 тис. грн на рік. Інші витрати (затрати на підготовку фінансової і податкової звітності, фіксований податок) складають 30 тис. грн на рік. Заробітна плата найманого персоналу – 200 тис. грн на рік. Відомо також, що середньозважена ціна у розрахунку на один виріб дорівнює 30 грн, собівартість виробу становить 19,5 грн.

Проведіть розрахунок точки беззбитковості діяльності ФОП Миколайчука М.М.

Тема 6. «Аналіз виробництва та реалізації продукції»

Питання для обговорення:

1. Аналіз динаміки виробництва та реалізації продукції.
2. Аналіз впливу факторів на зміну обсягів реалізованої продукції.
3. Аналіз конкурентоспроможності продукції.

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Сукупність споживчих властивостей виробу, які задовольняють конкретну потребу споживача відповідно до призначення виробу - це:

- А) якість продукції
- Б) кількість продукції на ринку
- В) конкурентоспроможність продукції
- Г) обсяг попиту на продукцію
- Д) унікальність продукції

2. Сукупність споживчих властивостей виробу, які задовольняють конкретну потребу споживача відповідно до призначення виробу краще, чим товар конкурента - це:

- А) якість продукції
- Б) кількість продукції на ринку
- В) конкурентоспроможність продукції
- Г) обсяг попиту на продукцію
- Д) унікальність продукції

3. Показник, що враховує сукупні витрати споживача на придбання та використання виробу за весь термін його використання відносно можливого доходу від використання виробу – це:

- А) експлуатаційні витрати
- Б) якість продукції
- В) ціна придбання
- Г) конкурентоспроможність продукції
- Д) ціна споживання

4. Оберіть з наведеного переліку узагальнюючий показник якості продукції?

- А) частка сертифікованої продукції
- Б) частка бракованої продукції
- В) сума сплаченого штрафу підприємством
- Г) ціна відносно конкурентного товару
- Д) ціна споживання виробу.

Питання для контролю рівня знань:

1. За якими ознаками здійснюється класифікація витрат?
2. Розкрийте зміст поняття “маржинальний доход”.
3. Які джерела інформації використовуються для аналізу витрат?
4. На основі яких факторних моделей можна здійснити аналіз витрат на одну гривню товарної продукції?

Завдання для розв’язування:

1. Використовуючи дані про діяльність підприємства (табл.), необхідно дати оцінку виконання плану виробництва продукції за асортиментом та структурою, назвати можливі причини і наслідки невиконання договірних зобов'язань за асортиментом.

Вид продукції	Обсяг виробництва				Виконання плану, %
	план		Фактично		
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	
1.буд.метріали, в т.ч	597		597		
Щебінь	298		305		
Пісок	29,2		32,5		
Цемент	74,2		164,3		
Інші	96,9		95		
2. блоки гранітні	300		301,2		
3. вироби з граніту	250		200,4		
разом					

2. Проаналізуйте ритмічність випуску продукції за місяць на підставі даних табл. Розрахуйте коефіцієнт ритмічності.

декади	за планом		фактично		Зараховується у плановий ритм	недовиконання (2-4)
	сума, тис.грн.	%	сума, тис.грн.	%		
1	2	3	4	5	6	7
I	250		240			

II	350		420			
III	400		540			
Разом	1000	100	1200	100		
Коефіцієнт ритмічності:						

3. Охарактеризуйте ритмічність роботи підприємства у звітному році. Порівняйте показники цього року з показниками минулого і зробіть належні висновки щодо якості організації виробництва. Дані для аналізу наведені в табл.

Показник	перші декади		другі декади		треті декади		Разом
	план	факт	план	факт	план	факт	
Виробництво цементу, %							
у минулому році	32,6	30	33,1	33,5	34,3	36,5	100
у звітному році	32,7	31	32,9	33	34,4	36	100
Зараховується у плановий ритм							
у минулому році							
у звітному році							

4. На основі даних, представлених в таблиці, оцінити конкурентоспроможність холодильника який випускається підприємством. При цьому розрахувати одиничні, групові показники та інтегральний показник конкурентоспроможності. Зробити висновки за результатами розрахунку.

Шифр показн.	Показник	Холодильник який оцінюється	SAMSUNG (товар-конкурент)	Вага параметру
а. Технічні параметри				
1	- загальний об'єм, $дм^3$	315	325	0,15
2	- корисний об'єм ХК, $дм^3$	190	202	0,25
3	- корисний об'єм МК, $дм^3$	70	70	0,20
4	- заморожуюча здатність, $кг/добу$	4,3	4,5	0,22
5	- середній термін служби, <i>років</i>	16	15	0,10
6	- температурний режим МК, С	-15	-18	0,08
б. Економічні параметри				
7	- ціна, <i>грн</i>	3500	4000	0,6
8	- витрати енергії на добу, <i>кВт-г.</i>	1,4	1,45	0,4

5. На основі даних, представлених в таблиці, провести розрахунок оптимального випуску продукції підприємства з використанням пакету «Аналіз даних» застосунку MS Excel.

Сировина	Продукт				Запаси сировини
	А	Б	С	Д	
Шоколадна маса	18	15	12	10	1260
Цукор	6	34	4	4	998
Масло	5	6	3	5	650
Начинка	4	3	12	4	720
Яйця	7	2	5	3	688
Борошно	4	7	8	5	780
Прибуток	65	70	80	45	

Змістовний модуль 2
«Фінансовий аналіз. Аналіз конкурентного середовища діяльності підприємства»

Тема 7. «Аналіз фінансового стану підприємства. Діагностика можливості банкрутства».

Питання для обговорення:

1. Завдання та джерела інформації аналізу фінансового стану підприємства.
2. Аналіз динаміки та структури майна підприємства.
3. Аналіз оборотних коштів підприємства.
4. Аналіз фінансової стійкості.
5. Аналіз ліквідності підприємства.
6. Діагностика можливості банкрутства підприємства

Тестові завдання для самоконтролю:

1. В розрахунок коефіцієнта абсолютної ліквідності у чисельнику використовуються:

- А) необоротні активи
- Б) всі оборотні активи
- В) постійні пасиви
- Г) довгострокові пасиви
- Д) найбільш ліквідні активи

2. Вартість всього майна підприємства відображена у:

- А) балансі підприємства
- Б) звіті про власний капітал
- В) звіті про рух грошових коштів
- Г) декларації про прибуток підприємства
- Д) звіті про фінансові результати

3. Відносний показник економічної ефективності роботи підприємства, використання певного його ресурсу чи капіталу, що розраховується діленням прибутку на відповідний ресурс чи актив - це:

- А) фінансова стійкість
- Б) фінансова незалежність
- В) витратність
- Г) рентабельність
- Д) доходність.

4. Неможливість виконання підприємством своїх фінансових зобов'язань - це

- А) ліквідність
- Б) банкрутство
- В) фінансова залежність
- Г) фінансова нестабільність
- Д) платоспроможність

5. Яким з наведених методів можна діагностувати можливе банкрутство підприємства:

- А) детермінований аналіз прибутків
- Б) модель Е. Альтмана
- В) факторний аналіз рентабельності продукції
- Г) аналіз дебіторської заборгованості
- Д) горизонтальний аналіз балансу

6. Із збільшення значення показника Z , розрахованого за п'яти факторною моделлю Альтмана, ймовірність банкрутства підприємства:

- А) зростає
- Б) зменшується
- В) даних для висновків недостатньо
- Г) не змінюється
- Д) модель Альтмана не призначена для діагностики

банкрутства

7. Для якого з підприємств є вищим ризик банкрутства при таких значеннях коефіцієнта Z , розрахованого за п'ятифакторною моделлю Альтмана: підприємство А ($Z = 0,5$); підприємство Б ($Z = 1,8$); підприємство В ($Z = 2,7$)?

- А) А
- Б) Б
- В) В
- Г) ризики однакові
- Д) даних для порівняння недостатньо

8. Для якого з підприємств є нижчим ризик банкрутства при таких значеннях коефіцієнта Z , розрахованого за п'ятифакторною моделлю Альтмана: підприємство А ($Z = 0,5$); підприємство Б ($Z = 1,8$); підприємство В ($Z = 2,7$)?

- А) А
- Б) Б
- В) В

- Г) ризики однакові
- Д) даних для порівняння недостатньо.

Питання для контролю рівня знань:

1. Які основні джерела для аналізу фінансового стану підприємства?
2. Які висновки можна зробити на основі структурно-динамічного аналізу балансу підприємства?
3. Назвіть та охарактеризуйте основні показники фінансової стійкості підприємства.
4. Чим визначається платоспроможність підприємства?
5. На основі яких показників аналізується ліквідність підприємства? Що вони характеризують?
6. Що Ви розумієте під банкрутством підприємства?
7. На які групи поділяються зобов'язання підприємства?
8. В чому суть оцінки можливості банкрутства підприємства на основі Z-моделі з врахуванням п'яти факторів?

Завдання для розв'язування:

1. За даними фінансової звітності проаналізувати динаміку і структуру показників, які характеризують фінансові результати діяльності ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» <https://radymo.ua/wp-content/uploads/finance/audyt2022.pdf> або іншого відомого Вам підприємства, зокрема, доходи і витрати. Використовуючи шаблон в додатку А, провести розрахунки показників фінансової стійкості та ліквідності. Зробити висновки.
2. Проведіть оцінку ймовірності банкрутства підприємства за допомогою відомих Вам моделей на прикладі діючого підприємства. Для обрахунків використайте дані в динаміці 3 останніх років діяльності підприємства. Зробіть відповідні висновки.

Тема 8. «Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства»

Питання для обговорення:

1. Завдання та джерела інформації аналізу фінансових результатів підприємства.
2. Склад доходів та витрат підприємства.
3. Аналіз прибутку підприємства та рентабельності.

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Кінцевим фінансовим результатом діяльності підприємства є:
 - А) валові витрати
 - Б) податок на прибуток
 - В) чистий дохід
 - Г) прибуток
 - Д) дохід
2. Фінансовий стан підприємства – це його здатність:
 - А) зменшувати витрати
 - Б) вчасно діагностувати банкрутство
 - В) виконувати свої фінансові зобов'язання
 - Г) збільшувати рентабельність
 - Д) збільшувати доходи
3. У визначенні показників рентабельності чисельником завжди є:
 - А) дохід від реалізації продукції
 - Б) прибуток
 - В) операційні витрати
 - Г) маржинальний дохід
 - Д) активи підприємства.

Питання для контролю рівня знань:

1. Що таке прибуток підприємства? Які його основні функції?
2. З якою метою здійснюється аналіз фінансових результатів підприємства?
3. Які основні джерела інформації для аналізу фінансових результатів діяльності підприємства?
4. Що таке рентабельність підприємства та як вона визначається?
5. Які основні показники рентабельності підприємства та як вони розраховуються?

Завдання для розв'язування:

1. За даними фінансової звітності проаналізувати формування прибутку від реалізації продукції ТОВ «РАДИВИЛІВМОЛОКО» <https://radymo.ua/wp-content/uploads/finance/audyt2022.pdf> або іншого відомого Вам підприємства, визначити структуру та динаміку складових прибутку підприємства. Провести розрахунки відомих Вам

показників рентабельності та факторний аналіз прибутку від реалізації продукції у звітному періоді порівняно з попереднім з використанням таких факторів (чинників):

- зміна обсягу продукції;
- зміна структури виготовленої продукції;
- зміна собівартості продукції;
- зміна цін на продукцію (основні асортиментні позиції - за даними відкритих джерел).

2. Проведіть групування показників та визначте відповідники.

1	<i>звичайна діяльність</i>	А	всі господарські операції в межах звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю
2	<i>інвестиційна діяльність</i>	Б	відносний показник економічної ефективності роботи підприємства, використання певного його ресурсу чи капіталу
3	<i>інша звичайна діяльність</i>	В	будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають внаслідок її проведення
4	<i>операційна діяльність</i>	Г	діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталів підприємства
5	<i>основна діяльність</i>	Д	операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу
6	<i>прибуток</i>	Е	основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю
7	<i>рентабельність</i>	Є	придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів
8	<i>фінансова діяльність</i>	Ж	кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства, що визначається різницею отриманих доходів та пов'язаних з ними витрат

3. Проведіть групування показників та визначте відповідники.

1	Дохід від участі в капіталі	А	дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі)
2	Інші доходи	Б	дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг за вирахуванням наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, та податків і зборів
3	Інші операційні доходи	В	дохід від операційної оренди активів; від операційних курсових різниць; від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття, дохід від списання кредиторської заборгованості, одержані штрафи, пені, неустойки

4	Інші фінансові доходи	Г	дохід від реалізації фінансових інвестицій; дохід від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі господарської діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства
5	Чистий дохід від реалізації продукції	Д	дохід, отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі

4. Проведіть групування показників та визначте відповідники.

1	Адміністративні витрати	А	виробнича собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) та/або собівартість реалізованих товарів
2	Витрати на збут	Б	витрати на проценти та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями
3	Втрати від участі в капіталі	В	витрати на утримання підрозділів, що займаються збутом продукції (товарів), рекламу, доставку продукції споживачам тощо
4	Інші витрати	Г	загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства
5	Інші операційні витрати	Д	збиток від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі
6	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	Е	собівартість реалізації фінансових інвестицій; втрати від неопераційних курсових різниць; втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інші витрати, які виникають у процесі господарської діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства
7	Фінансові витрати	Є	собівартість реалізованих виробничих запасів, необоротних активів, утримуваних для продажу; суми списаної безнадійної дебіторської заборгованості; втрати від знецінення запасів; втрати від операційних курсових різниць; визнані економічні (фінансові) санкції; усі інші витрати, що виникають в процесі операційної діяльності підприємства (крім витрат, що включаються до собівартості

Тема 9. «Аналіз конкурентного середовища організації».

Питання для обговорення

1. Поняття та складові конкурентного середовища організації.
2. Методи аналізу конкурентного середовища та конкурентної позиції організації.
3. Можливості оцінки ефективності ціннісної пропозиції з використанням інструментів маркетингового аналізу.

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Які з наведених методів придатні для аналізу конкурентного середовища організації:

А) модель McKinsey 7S

- Б) MOST-аналіз
- В) RACI-матриця
- Г) модель 5 ринкових сил М.Портера
- Д) всі відповіді вірні

2. Якщо в результаті застосування моделі 5 ринкових сил Портера виявлено, що ринкова сила покупців є високою, то наслідком для компанії може бути:

- А) зростання прибутковості
- Б) зниження прибутковості
- В) змін рентабельності не відбудеться
- Г) зміна керівництва компанії
- Д) правильна відповідь відсутня

3. Якщо в результаті застосування моделі 5 ринкових сил Портера виявлено, що посилились бар'єри входження нових конкурентів на наявний ринковий сегмент, то наслідком для компанії може бути:

- А) зростання прибутковості
- Б) зниження прибутковості
- В) змін рентабельності не відбудеться
- Г) зміна керівництва компанії
- Д) правильна відповідь відсутня

4. Який метод аналізу дозволяє виявити конкурентні переваги компанії в поєднанні її внутрішніх сильних сторін та можливостей зовнішнього середовища?

- А) модель McKinsey 7S
- Б) MOST-аналіз
- В) RACI-матриця
- Г) модель 5 ринкових сил М. Портера
- Д) SWOT-аналіз

5. З точки зору маркетингового аналізу, ціннісну пропозицію варто оцінювати за критеріями (правильні дві відповіді):

- А) інтерес споживача (бажання придбати)
- Б) унікальність ціннісної пропозиції
- В) низька ціна
- Г) орієнтація на статусну групу високого рівня
- Д) витрати на виробництво

Питання для контролю рівня знань:

1. Які методи аналізу середовища є придатними для оцінки

конкуренції та її впливу на організацію? В чому переваги та недоліки кожного з них?

2. Які складові конкуренції використовуються в моделі М.Портера?

3. Назвіть умови, за яких підприємству доцільно переглянути існуючі ціннісні пропозиції та шукати шляхи їх вдосконалення.

Завдання для розв'язування:

1. Використовуючи модель п'яти ринкових сил М. Портера (Додаток Б) здійснити аналіз ринкових сил, що визначають конкурентну позицію організації у середовищі її діяльності. Для аналізу скористатись досвідом діяльності компанії, яка була обрана для попередніх завдань в межах вивчення дисципліни. Підготувати короткий висновок щодо ринкових перспектив компанії з урахуванням дії 5 ринкових сил, а також стратегічної лінії поведінки щодо них задля посилення конкурентоспроможності.

2. Працюючи в групі чисельністю не більше 5 осіб, виберіть підприємство сфери обслуговування або роздрібної торгівлі, на прикладі якого будете проводити дослідження. На основі відвідування підприємства оцініть його розташування, використання торговельної площі, оформлення та успішність використаної техніки мерчандайзингу. За умови відповідного сприяння, можете отримати інформацію у обслуговуючого персоналу, а також додатково - попередньо ознайомившись із сайтом чи інформацією з соціальних мереж.

Групам необхідно змонтувати 1 відеопрезентацію (або Canva/Power Point) за результатами проведеного аналізу. Презентація не має перевищувати 10 хвилин та має включати в свою структуру наступну інформацію (перелік орієнтовний, може бути змінений студентами):

1. Загальна інформація про компанію (підприємство).
2. Оцінка розташування, використання площ, дизайну приміщення та мерчандайзингу:
 - хто складає цільову групу споживачів?;
 - визначте споживачів за їх соціально-демографічними характеристиками: стать, вік, рівень доходів, освіта тощо;
 - асортимент товарів;
 - які основні бренди представлені в магазині?
 - чи має компанія власні бренди?

3. Розташування магазину (офісу)

- де розташований магазин / офіс (торговельний центр, окреме приміщення, тощо)

- чи зручним є розташування для клієнтів?

4. Вигляд магазину (офісу)

- чи відповідає планування, дизайн та візуальні методи мерчандайзингу зовнішньому вигляду магазину та місцю розташування?

- чи достатньо гармонійним є вигляд та оформлення магазину/офісу відносно його типу (призначення) та цільовій групі споживачів, яку він намагається залучити?

- чи відповідає атмосфера магазину представленому товару та вашим очікуванням як клієнта?

- чи потребує магазин/офіс оновлення, реконструкції? Які вдосконалення ви б запропонували?

5. Освітлення

- чи підкреслює освітлення товар, структуру простору, створює настрій, згладжує небажані риси товару?

- чи відповідає освітлення типу товару та загальній атмосфері, обраній концепції продажу в магазині?

6. Планування магазину

- чи допомагає планування магазину раціонально залучити клієнтів у всьому приміщенні? Чому / чому ні?

- як планування магазину сприяє збільшенню продажів?

- чи прийнятним є обраний тип планування? Якщо ні, що можете запропонувати змінити?

7. Мерчандайзинг

- чи використовує компанія техніки збільшення продажів за рахунок кращого використання простору, раціонального розміщення стелажів, інших торговельних місць, зменшення «мертвих зон» тощо?

- чи використовуються демонстраційні площі / місця, що підвищують інтерес до пропонованих товарів? Якщо ні, Ви б рекомендували їх? Якщо так, то як їх організувати на Ваш погляд?

- як компанія організувала викладку товарів? Чи може порадити певні удосконалення?

8. Обговорення та пропозиції. Узагальніть свої пропозиції щодо того, як ця компанія може покращити процес купівлі для своїх клієнтів, збільшити продажі та покращити власний імідж.

9. Додатки. Додайте будь-які фото та інші матеріали, що можуть ілюструвати опрацьовану Вами інформацію та посилити результати аналізу в їх презентації.

ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Волкова Н. А., Подвальна Н. Е., Семенова К. Д. Економічний аналіз : навч. посібник. Одеса : ППЦ «Белка», 2020. 240 с.
2. Мішеніна Н. В., Мішеніна Г.А., Ярова І.Є. Економічний аналіз : навч. посіб. Суми : Сум. держ. ун-т, 2014. 305 с.
3. Міщук Г. Ю. Джигар Т. М., Шишкіна О. О. Економічний аналіз : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2017. 156 с.
4. Орлова К. Є. Управління бізнесом : підручник. Житомир : «Житомирська політехніка», 2019. 319 с.
5. Попова В. Д., Маценко Л. Ф. Стратегічний аналіз : навчальний посібник. Чернівці : ЧНУ, 2018. 157 с.

Додаткова література

1. Стратегічне управління. Антикризове управління : навч. посіб. / Кібік О. М., Котлубай В. О., Хаймінова Ю. В., Редіна Є. В., Белоус К. В. Одеса, 2019. 208 с.
2. Створення власного бізнесу: навч. посібник / Колот А. М., Швиданенко Г. О. та ін. К. : КНЕУ, 2017. 311 с.
3. Піжук О. І. Стратегія підприємства [електронне видання] : навчальний посібник. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 390 с.
4. Інформаційні технології бізнесі. Частина 1 : навч. посіб. / Шевчук І. Б., Старух А. І., Васьків О. М. та ін.; за заг. ред. І. Б. Шевчук. Львів : Видавництво ННБК «АТБ», 2020. 455 с.
5. Harned B. How to Clear Project Confusion with a RACI Chart [Template]. September 16, 2019. [Електронний ресурс] URL: <https://www.teamgantt.com/blog/raci-chart-definition-tips-and-example>

Шаблон аналізу фінансового стану підприємства

Етап 1. Розрахунок ефективності використання майна

1. Провести горизонтальний та вертикальний аналіз запасів підприємства, зробити висновки та пропозиції стосовно раціональної структури запасів.

Показники	Абсолютні величини		Питома вага у загальній величині запасів, %		Зміна	
	попередній рік	звітний рік	попередній рік	звітний рік	+/-	частки
Виробничі запаси						-
Поточні біологічні активи						
Незавершене виробництво						
Готова продукція						
Товари						-
Усього запасів						

Етап 2. Аналіз оборотних коштів

1. Провести розрахунок показників обіговості

Показник	Алгоритм розрахунку	На кінець попер. року	На кінець звітн. року	Відхилення, %
1. Тривалість одного обороту				
2. Коефіцієнт обіговості				
3. Коефіцієнт завантаженості коштів в обороті				

2. Провести аналіз впливу факторів обіговості оборотного капіталу методом ланцюгових підстановок

№	Факторні показники			Проміжний результат		Фактор
	$O_5 K$	T	Q			
0					-	-
1						
2						T
3						Q
Сума відхилень						-

Етап 3. Аналіз фінансової стійкості

1. Провести розрахунок показників фінансової стійкості

Показник	Алгоритм розрахунку	На кінець попер. року	На кінець звітн .року	Відхилення, %
1. Коефіцієнт незалежності (автономії)	[власний капітал (підсумок 1 розділу пасиву)] : [валюта балансу]			
2. Коефіцієнт фінансової залежності	[валюта балансу] : [власний капітал (підсумок 1 розділу пасиву)]			
3. Коефіцієнт маневреності власних коштів	[власний капітал кошти (1 розділ пасиву) – необоротні активи (1 та 3 розділ активу)] : [власний капітал (підсумок 1 розділу пасиву)]			
4. Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів	[довгострокові та поточні зобов'язання (підсумок 2 та 3 розділу пасиву)] : [власний капітал (підсумок 1 розділу пасиву)]			
5. Коефіцієнт фінансової стійкості	[власний капітал (підсумок 1 розділу пасиву)] : [довгострокові та поточні зобов'язання (підсумок 2 та 3 розділу пасиву)]			
6. Коефіцієнт фінансового лівериджу	[довгострокові зобов'язання (2 розділ пасиву)] : [власний капітал (підсумок 1 розділу пасиву)]			

Етап 4. Аналіз ліквідності підприємства

1. Провести групування активів та пасивів підприємства для розрахунку ліквідності балансу

Актив	Код рядка	На поч. період у	На кін. період у	Код рядка	На поч. період у	На кін. період у	Платіжний надлишок або нестача	
							На поч. період у	На кін. період у
A1	1160,1165			П1	з 1615 до 1660, 1690			
A2	з 1125 до 1155			П2	1600, 1610			
A3	всі інші ст.2-го р.активу			П3	2-й р. пасиву за мінусом 1525			
A4	всі ст.1-го р.активу+підсумок 3-го р.активу			П4	власний капітал за мінусом 1495, 1525, 1665,1700			
Валюта балансу				Валюта балансу			—	—

2. Провести розрахунок показників ліквідності

Показник	Алгоритм розрахунку	На кінець поперед.року	На кінець звітн.року	Відхилення, %
1. Коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт покриття)	$K_{зл} = \frac{A_1 + A_2 + A_3}{П_1 + П_2}$			
2. Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності	$K_{ш} = \frac{A_1 + A_2}{П_1 + П_2}$			
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{аб} = \frac{A_1}{П_1 + П_2}$			

3. Провести розрахунок основних показників ефективності використання майна підприємства. Зробити відповідні висновки

Показник	Алгоритм розрахунку	На кінець попер. року	На кінець звітн. року	Відхилення, %
1. Рентабельність активів	[чистий прибуток (ф.2) · 100] : [середня величина активів]			
2. Рентабельність поточних активів	[чистий прибуток (ф.2) · 100] : [середня величина поточних (оборотних) активів]			
3. Рентабельність інвестицій	[прибуток від звичайної діяльності до оподаткування (ф.2) · 100] : [валюта балансу за мінусом короткострокових зобов'язань]			
4. Рентабельність власного капіталу	[чистий прибуток (ф.2) · 100] : [власний капітал]			

Шаблон аналізу конкурентної позиції організації у середовищі її діяльності (модель п'яти ринкових сил М. Портера)

Перший крок: оцініть конкурентоспроможність товару компанії та рівня конкуренції на ринку

1.1 Товари - замітники

Параметр оцінки	Коментарі	Оцінка параметра		
		3	2	1
Товари-замінники "ціна-якість"	<i>здатні забезпечити таку саму якість за нижчими цінами</i>	існують і займають високу частку на ринку	існують, але тільки увійшли на ринок і їхня частка мала	не існують
ПІДСУМКОВИЙ БАЛ				
1 бал		низький рівень загрози з боку товарів-замінників		
2 бали		середній рівень загрози з боку товарів-замінників		
3 бали		високий рівень загрози з боку товарів-замінників		

1.2 Оцінка рівня внутрішньогалузевої конкуренції

Параметр оцінки	Коментарі	Оцінка параметра		
		3	2	1
Кількість гравців	<i>Чим більше гравців на ринку, тим вищий рівень конкуренції та ризик втрати частки ринку</i>	Високий рівень насичення ринку	Середній рівень насичення ринку (3-10)	Невелика кількість гравців (1-3)
Темп зростання ринку	<i>Чим нижчий темп зростання ринку, тим вищий ризик постійного переділу ринку</i>	Стагнація чи зниження обсягу ринку	Уповільнений, але зростаючий	Високий
Рівень диференціації продукту над ринком	<i>Чим нижча диференціація продукту, що стоїть стандартизація продукту - то вище ризик перемикання споживача між різними компаніями ринку</i>	Компанії продають стандартизований товар	Товар на ринку стандартизований за ключовими властивостями, але відрізняється за додатковими перевагами	Продукти компаній значно відрізняються між собою
Обмеження підвищення цін	<i>Чим менше можливостей у підвищенні цін, тим вищий ризик втрати прибутку при постійному зростанні витрат</i>	Жорстка цінова конкуренція на ринку, відсутні можливості підвищення цін	Є можливість підвищення цін тільки в рамках покриття зростання витрат	Завжди є можливість до підвищення цін для покриття зростання витрат та

				підвищення прибутку
ПІДСУМКОВИЙ БАЛ				
4 бали		Низький рівень внутрішньогалузевої конкуренції		
5-8 балів		Середній рівень внутрішньогалузевої конкуренції		
9-12 балів		Високий рівень внутрішньогалузевої конкуренції		

1.3 Оцінка загрози входу нових гравців

Параметр оцінки	Коментарі	Оцінка параметра		
		3	2	1
Економія на масштабі при виробництві товару чи послуги	<i>Чим більший обсяг виробництва, тим нижча вартість закупівлі матеріалів для виробництва товару, тим меншою мірою постійні витрати виробництва впливають на одиницю продукції</i>	Відсутнє	існує лише у кількох гравців ринку	значуща
Сильні марки з високим рівнем знання та лояльності	<i>Чим сильніше почувуються існуючі торгові марки в галузі, тим складніше новим гравцям до неї вступити.</i>	відсутні великі гравці	2-3 великі гравці тримають близько 50% ринку	2-3 великі гравці тримають понад 80% ринку
Диференціація продукту	<i>Чим вище різноманітність товарів та послуг у галузі, тим складніше новим гравцям вступити на ринок та зайняти вільну нішу</i>	низький рівень різноманітності товару	існують мікроніші	всі можливі ніші зайняті гравцями
Рівень інвестицій та витрат для входу в галузь	<i>Чим вище початковий рівень інвестицій для вступу в галузь, тим складніше увійти в галузь новим гравцям.</i>	низький (окупається за 1-3 місяці роботи)	середній (окупається за 6-12 місяців роботи)	високий (окупається більш як за 1 рік роботи)

Доступ до каналів розподілу	<i>Чим складніше дістатися цільової аудиторії на ринку, тим нижче привабливість галузі</i>	доступ до каналів розподілу повністю відкритий	доступ до каналів розподілу потребує помірних інвестицій	доступ до каналів розподілу обмежений
Політика уряду	<i>Уряд може лімітувати та закрити можливість входу в галузь за допомогою ліцензування, обмеження доступу до джерел сировини та інших важливих ресурсів, регламентування рівня цін</i>	немає обмежувальних актів з боку держави	державна втручається у діяльність галузі, але на низькому рівні	державна повністю регламентує галузь та встановлює обмеження
Готовність існуючих гравців до зниження цін	<i>Якщо гравці можуть знизити ціни для збереження частки ринку – це значний бар'єр для входу нових гравців</i>	гравці не підуть на зниження цін	великі гравці не підуть на зниження цін	за будь-якої спроби введення дешевшої пропозиції існуючі гравці знижують ціни
Темп зростання галузі	<i>Чим вищий темп зростання галузі, тим охочіше нові гравці бажать увійти на ринок</i>	високий і зростаючий	сповільнюється	стагнація чи падіння
ПІДСУМКОВИЙ БАЛ				
8 балів		Низький рівень загрози входу нових гравців		
9-16 балів		Середній рівень загрози входу нових гравців		
17-24 бали		Високий рівень загрози входу нових гравців		

Другий крок: Оцініть загрози стосовно споживачів

2.1 Ринкова влада покупця

Параметр оцінки	Коментарі	Оцінка параметра		
		3	2	1
Частка покупців з великим обсягом продажів	<i>Якщо покупці сконцентровані та здійснюють закупівлі у великих масштабах, компанія буде змушена постійно йти їм на поступки</i>	більше 80% продажів припадає на кількох клієнтів	Незначна частина клієнтів тримає близько 50% продажів	Обсяг продажів рівномірно розподілено між усіма клієнтами
Схильність до переключення на товари субститути	<i>Чим нижчою є унікальність товару компанії, тим вища ймовірність того, що покупець зможе знайти альтернативу і не понести додаткових ризиків.</i>	товар компанії не унікальний, існують повні аналоги	товар компанії частково унікальний, є відмінні хар-ки, важливі для клієнтів	товар компанії повністю унікальний, аналогів немає
Чутливість до ціни	<i>Чим вища чутливість до ціни, тим вища ймовірність того, що покупець придбає товар за нижчою ціною у конкурентів</i>	покупець завжди переключатиметься на товар з нижчою ціною	покупець буде перемикатися тільки за значної різниці в ціні	покупець абсолютно не чутливий до ціни
Споживачі не задоволені якістю існуючого ринку	<i>Незадоволеність якістю породжує прихований попит, який може бути задоволений новим гравцем ринку чи конкурентом</i>	незадоволеність ключовими характеристиками товару	незадоволеність другорядними характеристиками товару	повна задоволеність якістю
ПІДСУМКОВИЙ БАЛ				
4 бали		Низький рівень загрози догляду клієнтів		
5-8 балів		Середній рівень загрози догляду клієнтів		
9-12 балів		Високий рівень загрози втрати клієнтів		

Третій крок: Оцінити загрозу для Вашого бізнесу з боку постачальників

Параметр оцінки	Коментарі	Оцінка параметра	
		2	1
Кількість постачальників	<i>Чим менше постачальників, тим вища ймовірність необгрунтованого підвищення цін</i>	Незначна кількість постачальників чи монополія	Широкий вибір постачальників
Обмеженість ресурсів постачальників	<i>Чим вища обмеженість обсягів ресурсів постачальників, тим вища ймовірність зростання цін</i>	обмеженість у обсягах	необмеженість обсягами
Недоліки перемикання	<i>Чим вище витрати перемикання, тим вища загроза зростання цін</i>	високі витрати на переключення на інших постачальників	низькі витрати на переключення на інших постачальників
Пріоритетність напрямку для постачальника	<i>Чим нижча пріоритетність галузі для постачальника, тим менше уваги та зусиль він у неї вкладає, тим вищий ризик неякісної роботи</i>	низька пріоритетність галузі для постачальника	висока пріоритетність галузі для постачальника
ПІДСУМКОВИЙ БАЛ			
4 бали		низький рівень впливу постачальників	
5-6 балів		середній рівень впливу постачальників	
7-8 балів		високий рівень впливу постачальників	

Четвертий крок: Подайте результати аналізу у зведеному вигляді та розробіть напрямки робіт

В дану таблицю запишіть результати з аркуша "Аналіз 5 сил М. Портера", опишіть ситуацію компанії за кожним параметром та розробіть ключові напрямки робіт

Параметр	Значення	Опис	Напрями робіт
Загроза з боку товарів-замінників			
Загрози внутрішньогалузевої конкуренції			
Загроза з боку нових гравців			
Загроза втрати поточних клієнтів			
Загроза нестабільності постачальників			